

การพัฒนาและยกระดับผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก
จังหวัดนครปฐม

THE DEVELOPMENT AND ENHANCEMENT OF GRASSROOTS
COMMUNITY ENTREPRENEURS IN NAKHON PATHOM PROVINCE



¹ไตรมาศ พูลผล, ²ศักดิ์ดา สุภาพ, ³นัฐกิตต์ อยู่ด้วง และ ⁴ธนธร ชื่นยินดี

¹Trimas Phunphon, ²Sakda Supap, ³Nattakit Yuduang

and ⁴Thanatorn Chuenyindee

¹สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย

¹Suvarnabhumi Institute of Technology, Thailand

¹trimasp@gmail.com, ²sakda.sup@rmutr.ac.th, ³nuttakit33@gmail.com,

⁴thanatorn_chu@rtaf.mi.th

Received: October 17, 2024; **Revised:** November 2, 2024; **Accepted:** December 28, 2024

บทคัดย่อ

การพัฒนาและยกระดับผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดนครปฐม ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการยกระดับผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก 2) เพื่อใช้เป็นข้อมูลการจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากประเภท SMEs ในพื้นที่จังหวัดนครปฐมจำนวน 9 ราย ผลจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลศักยภาพผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีข้อจำกัดด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ด้านต้นทุนการผลิต การเกิดของเสียในกระบวนการผลิต ขาดทุนจาก

¹อาจารย์ ดร. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

²อาจารย์ ดร.สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

³อาจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ และการจัดการการbin โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช

การดำเนินกิจการ บรรจุกิจที่ไม่ได้มาตรฐาน ช่องทางการจำหน่าย และต้นทุนในการดำเนินกิจการสูง ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นแนวทางที่สนใจในการวางแผนการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเพื่อใช้ในการขับเคลื่อน และพัฒนาผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากให้สามารถบริหารงานตนเองได้อย่างยั่งยืน การดำเนินการศึกษาดังกล่าวได้แนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดเป็นแผนในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ

คำสำคัญ : การพัฒนา, ผู้ประกอบการ, เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

The development and enhancement of grassroots community entrepreneurs in Nakhon Pathom province were studied with the following objectives: 1) to explore approaches for developing and upgrading grassroots community entrepreneurs, and 2) to provide data for organizing capacity-building activities for grassroots community entrepreneurs. This study focused on nine SMEs in the grassroots economy sector in Nakhon Pathom. The survey results revealed that most entrepreneurs faced limitations in product processing, production costs, waste generation in the production process, business losses, substandard packaging, distribution channels, and high operating costs. These issues were key points of interest in formulating a study plan and policy recommendations aimed at driving and developing grassroots entrepreneurs toward sustainable self-management.

Keywords: Development, Entrepreneurs, Grassroots Economy

บทนำ

จังหวัดนครปฐมปัจจุบันจัดได้ว่าเป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product: GPP) ณ ราคาประจำปี 2563 เท่ากับ 349,926 ล้านบาท ลดลงจากปี 2562 จำนวน 7,030 ล้านบาท และเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ จังหวัดนครปฐมมีขนาดเศรษฐกิจที่ดีกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศค่อนข้างมาก โดยในปี 2563 GPP ของจังหวัดนครปฐม สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศถึง 146,849 ล้านบาท แต่ยังมีขนาดเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ กลุ่มจังหวัดภาคกลางปริมณฑล อยู่ที่ 91,277 ล้านบาท โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดนครปฐมคิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 2.24 ของมูลค่า

ผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศ (GDP) และคิดเป็นร้อยละ 19.83 ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของกลุ่มจังหวัดภาคกลางและปริมณฑล จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนา และใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากกรุงเทพมหานคร และเป็นพื้นที่เชื่อมโยงไปยังภาคตะวันตก อีกทั้งยังได้รับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างเพียงพอ ทำให้มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ รวมทั้งมีพื้นที่เกษตรกรรม แหล่งน้ำและระบบชลประทานค่อนข้างสมบูรณ์เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ จึงมีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนา ทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้า การท่องเที่ยวและบริการ (สำนักงานจังหวัดนครปฐม กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด : 2567)

บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

การพัฒนาเมืองภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ คือ การพัฒนาทางด้านนวัตกรรมที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน และการขับเคลื่อนจังหวัดให้มีการเปลี่ยนแปลงทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้บริบทของเมือง และความเป็นนครปฐมในรูปแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไปดังที่ สำนักงานจังหวัดนครปฐม กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด (2567:12) ได้อธิบายถึงบริบทที่เปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อจังหวัดนครปฐมไว้ด้วยกัน 5 ประการ คือ

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคการผลิต การค้า และการบริการที่มีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ จะเห็นได้จากการที่โลกปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุค digital economy อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีกับทุกภาคส่วน ทั้งในภาคธุรกิจ การศึกษา ราชการ เกษตรกรรม การท่องเที่ยว การขนส่ง และอุตสาหกรรม อันส่งผลให้เกิดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร (aging society) ประเทศไทยรวมถึงจังหวัดนครปฐม ซึ่งปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้สูงวัยมากขึ้น แต่ประชากรในวัยแรงงานมีปริมาณน้อยลง ส่งผลให้วัยแรงงานต้องรับผิดชอบในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาคนทุกช่วงวัย การพัฒนาระบบสุขภาพ และการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ปรากฏการณ์โลกร้อน (global warming) และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิอากาศ อันเป็นผลจากการ

พัฒนาภาคอุตสาหกรรม การเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างของการดำรงชีวิต และเป็นเหตุให้เกิดปัญหาอุทกภัย ภัยแล้งที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สี่ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประเทศไทยเริ่มในปี 2563 เป็นโรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรงทั่วโลก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การส่งออก และการท่องเที่ยว ส่งผลให้ภาคการผลิตเกิดการปรับตัว โดยนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการทำงาน

ประการสุดท้าย การขยายตัวของความเป็นเมือง (urbanization) ปัจจุบันเห็นได้ว่าประชากรที่อยู่ในเขตเมืองมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเมืองเป็นแหล่งรวบรวมปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภค ดังนั้นการเคลื่อนย้ายของประชากรส่งผลให้พื้นที่ของเมืองมีการขยายตัวมากขึ้น

แนวทางการขับเคลื่อนที่จะให้เกิดประสิทธิผลตามวิสัยทัศน์ ประเด็นการพัฒนาและการเตรียมพร้อมรับมือกับบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดนครปฐม คือ การนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมต่างๆ เข้ามาปรับใช้ เพื่อช่วยให้การทำงานสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อพิจารณาแนวทางการขับเคลื่อนที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นสิ่งที่สำคัญ คือ การสร้างความเข้มแข็งกับผู้ประกอบการชุมชน ตั้งแต่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความพร้อมสามารถดูแลตนเองได้ และเป็นส่วนช่วยส่งต่อด้านทรัพยากรให้กับระบบการจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทาน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) กล่าวว่า การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการฐานรากภายในชุมชนมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย เป็นกลุ่มที่ขาดโอกาส ทางเศรษฐกิจและมีความเสี่ยงที่จะเผชิญกับปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำให้มีอาชีพ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยการสร้างองค์ความรู้และทักษะของผู้ประกอบการ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรอย่างเหมาะสม รวมถึงแนวทางการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนามาตรฐานและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์และบริการ การส่งเสริมการเข้าถึงการตลาด การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มศักยภาพ และขีดความสามารถของเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมกับศักยภาพ ความต้องการ และบริบทของพื้นที่ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่จะส่งผลให้การยกระดับศักยภาพ และขีดความสามารถของเศรษฐกิจฐานรากบรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม สิ่งทีถือว่าเป็นความท้าทายของการพัฒนา คือ ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมากลุ่มฐานรากยังไม่มีโอกาสเข้าถึงการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง การดำเนินการเป็นเพียงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น จึงส่งผลให้การขับเคลื่อนไม่สอดคล้องตามบริบทของการพัฒนา และชุมชน

การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมุ่งให้ความสำคัญ กับการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของเศรษฐกิจฐานราก โดยการสนับสนุนให้มีการออกแบบมาตรการ การพัฒนาศักยภาพที่มีความเหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมาย และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ไม่มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ เข้ามามีบทบาทในการทำงานให้มากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความรู้และทักษะเพื่อใช้ในการปรับตัวต่อบริบท ของตลาดที่เปลี่ยนไปในอนาคตได้ การสนับสนุนการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งทางด้านสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ และยกระดับศักยภาพ ของผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากในท้องถิ่นห่างไกล รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ให้มีองค์ความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ต่อยอด ยกระดับรายได้ให้สูงขึ้นควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าถึงมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐ รวมทั้งกระจาย แหล่งเงินทุนในระบบให้ทั่วถึง โดยจังหวัดนครปฐมได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทะเบียนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่ากลุ่ม SMEs เป็นหนึ่งที่ได้รับมีความสำคัญเพราะถือว่าเป็นกลุ่มที่เป็นศูนย์กลางช่วยเชื่อมโยงการพัฒนา และการสร้างรายได้ให้กับสภาพเศรษฐกิจในหลายมิติด้วยกัน เช่น การจ้างงาน การจัดซื้อวัตถุดิบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการจัดจำหน่าย ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับพื้นที่

ประการสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาชุมชน และขีดความสามารถของเศรษฐกิจฐานราก โดยกำหนดมาตรการพัฒนาศักยภาพที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียทางเศรษฐกิจ เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีทักษะด้านการตลาด สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดในอนาคตได้ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564 : 16) การสร้างความเข้มแข็งที่จะนำชุมชนไปสู่ความยั่งยืนได้ ต้องเริ่มต้นจากการทำฐานให้มีความมั่นคง เพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นเรื่องของกระบวนการที่ต้องมีการออกแบบขั้นตอนการพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อเป็นการส่งต่อการพัฒนาผู้ประกอบการได้อย่างยั่งยืน และชุมชนมีความเข้มแข็ง

สถานการณ์โดยรวมของผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มเป้าหมาย

1. วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารตำบลสระพัฒนา

ประธาน นายธณีส รัตนแสงศรี

ที่ตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 107 หมู่ 9 ตำบล สระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

จำนวนสมาชิกกลุ่ม 10 คน จัดตั้งปี 2550 รายได้ประมาณ 50,000 – 200,000 บาทต่อเดือน โดยมารายจ่ายอยู่ที่ประมาณ 50,000 บาทต่อเดือน

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารตำบลสระพัฒนา เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เดิมเป็นกลุ่มแปรรูปผลผลิตจากเห็ดโคนญี่ปุ่น เช่น ข้าวเกรียบเห็ด น้ำเห็ด ก๋วยเตี๋ยว แต่หลังสถานการณ์ Covid-19 ที่ผ่านมาส่งผลต่อยอดการจัดจำหน่ายที่ลดลงส่งผลให้สมาชิกต้องหันมาปลูกผักปลอดสารพิษจำหน่ายแทนการแปรรูปสินค้า ให้เครือข่ายร้านค้า เช่น KC Fresh ,Food Land, Lamon Farm ร้านพลังบุญ และโรงแรมสามพราน โดยกลุ่มลูกค้าที่สั่งผักจะมารับที่ฟาร์มโดยสมาชิกทั้ง 10 คนต้องทำหน้าที่ในการเพาะปลูก และควบคุมเรื่องมาตรฐานของผักออร์แกนิก โดยในส่วนของ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรทางกลุ่มยังมีการดำเนินการอยู่ และจะผลิตตามยอดการสั่งซื้อเท่านั้นถ้าเทียบเป็นสัดส่วนจะอยู่ที่ 80:20 ระหว่างการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร กับการแปรรูปสินค้า

2. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนายั่งยืน

ประธาน นายสุชิน มาลัยทอง

ที่ตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 20/2 หมู่ 1 ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวนสมาชิกกลุ่ม 93 คน จัดตั้งปี 2559 รายได้ประมาณ 10,000 บาทต่อเดือน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนายั่งยืน เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกของเครือข่ายอยู่ที่ 93 คน โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพทำการเกษตร เพาะปลูก ฝรั่ง กะล่ำ ลำไย และปุย เพื่อจำหน่าย แต่ประสบกับปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำส่งผลให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนหลายคนลดจำนวนปริมาณการเพาะปลูก เพื่อลดต้นทุนในการดูแล ดังนั้นกลุ่มได้กำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยนำผลผลิตที่ได้มาแปรรูป เช่น ฝรั่งหยี น้ำฝรั่ง ฝรั่งบวญ น้ำมะขาม และกะล่ำกรอบ เป็นต้น ซึ่งเป็นอีก 1 ช่องทางเพื่อนำผลผลิตที่ตกเกรดมาแปรรูปช่วยให้สมาชิกมีรายได้ ปัจจุบันมีการจำหน่ายผ่านหน้าร้าน ผลิตตามการสั่งซื้อ และ Page สุชินฟาร์ม แต่ยังไม่สามารถสร้างรายได้เพียงพอต่อการบริหารกลุ่ม

3. กลุ่ม Modern Fruit

ประธาน นางจිරนนท์ ผิวขาว

ที่ตั้งกลุ่ม 95 หมู่ 4 ตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวนสมาชิกกลุ่ม 23 คน ปัจจุบันยกเลิกการจัดตั้ง รายได้ประมาณ - บาทต่อเดือน

กลุ่ม Modern Fruit เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกกะล่ำ มะพร้าว โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย อาทิ ผงกะล่ำ และมะพร้าวพร้อมรับประทาน วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตส่วนใหญ่ นำมาจากสมาชิกของกลุ่มที่มีการเพาะปลูก และมาร่วมกันแปรรูปเพื่อจัดจำหน่าย

ปัจจุบันการดำเนินกิจการของกลุ่มยกเลิกตั้งแต่หลังสถานการณ์ Covid-19 เนื่องจากกลุ่มลูกค้าที่เคยสั่งซื้อสินค้ามีปริมาณลดลง ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้สมาชิกของกลุ่มหลายท่านต้องไปประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ เพื่อมาชดเชยรายได้ในส่วนที่ขาดหายไป ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินกิจการจึงเป็นไปได้ยาก แต่ในกรณีถ้ามีปริมาณการสั่งซื้อที่มากพอต่อการจัดการทางกลุ่มก็มีความพร้อมเนื่องจากมีเครื่องมือ และอุปกรณ์ที่พร้อมใช้งาน เช่น ตู้อบ เครื่องปั่น ผสมแป้ง ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

4. กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผักสบขวา

ประธาน นางสาวสุวรรณ ศรีนุวัตร

ที่ตั้งกลุ่ม 34 หมู่ 4 ตำบลวัดละมุด อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

จำนวนสมาชิกกลุ่ม 15 คน เดือน จัดตั้ง 2560 ปี รายได้ประมาณ 40,000-50,000 บาทต่อ เดือน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการรวมกลุ่มสมาชิกที่มีความชำนาญในด้านการถักกระเป่าจากผักตบชวาให้เป็นของใช้ที่หลากหลายด้วยกัน เช่น ที่รองแก้ว กระเป่า ตะกร้า กล่อง และเฟอร์นิเจอร์ โดยลักษณะการดำเนินงานประธานจะมีหน้าที่รับคำสั่งซื้อ รูปแบบลดตายจากลูกค้าและประชุมเพื่ออธิบายขอบเขตงาน มาตรฐานของงาน และคุณภาพของชิ้นงานที่ลูกค้าต้องการให้กับสมาชิก แล้วนัดหมายการส่งมอบงานเพื่อนำไปส่งกับลูกค้า จุดแข็งที่สำคัญของกลุ่มวิสาหกิจคือ ภูมิปัญญาด้านการจักสาน และวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการแปรรูป เป็นผักตบชวาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้นจึงช่วยลดต้นทุนการจัดซื้อวัตถุดิบ

ปัจจุบันทางกลุ่มประสบกับปัญหาด้านสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากในช่วงฤดูฝนมีความชื้นสูงส่งผลให้เส้นผักตบที่ตากไว้ขึ้นรา หรือไม่สามารถแห้งได้ทันตามต้องการ สิ่งที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวในปัจจุบัน คือ การนำเข้าสู่กระบวนการอบเพื่อช่วยให้เส้นผักตบแห้ง และป้องกันความชื้นที่ก่อให้เกิดรา

5. กลุ่มแม่บ้านคลองเขื่อนชั้น

ประธาน นางนิตยา แสนคาน

ที่ตั้งกลุ่ม 21/1 หมู่ 11 ตำบลตลาดจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

จำนวนสมาชิกกลุ่ม 7 คน เดือน จัดตั้ง 2561ปี รายได้ประมาณ 7,000 – 8,000 บาทต่อ เดือน

กลุ่มแม่บ้านคลองเขื่อนชั้นเดิมเป็นการรวมตัวเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาสด จากปลาตุ๋กที่เลี้ยงไว้ แต่ด้วยสถานการณ์ Covid-19 ที่ผ่านมาส่งผลให้ตลาดที่จะหน่าย และกลุ่มผู้บริโภคลดน้อยลง รวมถึงราคาของต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้นทางกลุ่มจึงยกเลิกการผลิตปลาสด และหันมาผลิตกล้วยทอดอบเนยเพื่อจำหน่ายเนื่องจากกล้วยที่นำมาใช้เป็นกล้วยที่มีอยู่ในชุมชน เป็นของสมาชิก และราคาไม่สูงจนเกินไป ดังนั้นสมาชิกจึงรวมตัวกันอีกครั้ง เพื่อผลิตกล้วยทอดอบเนย กล้วยคลุกผง

ปาปริก้า และกล้วยเบรคแตกจำหน่าย ช่วยให้สมาชิกมีช่องทางการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น แต่ปัจจุบันยังมีข้อจำกัดเรื่องของการผลิต เนื่องจากกล้วยที่ทตแล้วนำมาคลุกเนยมีความชื้นของน้ำมันหลงเหลืออยู่ ดังนั้นผู้บริโภคบางรายไม่นิยมเพราะมีไขมัน โดยในส่วนของเครื่องมือที่จะนำมาช่วยในการพัฒนาการแปรรูปได้ คือ การใช้เครื่องอบมาช่วยในการลดความชื้น และใช้ความร้อนให้เนย ทำให้เกาะตัวกันมากขึ้น เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการขยายโอกาสทางการตลาดได้

6. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลไม้สดและผลผลิตการเกษตรดอนทอง

ประธาน นางวันดี ไพโรภักษ์บุญ

ที่ตั้งกลุ่ม 88/1 หมู่ 4 ตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

จำนวนสมาชิกกลุ่ม 14 คน เดือน จัดตั้ง 2554 ปี รายได้ประมาณ 3,000 บาทต่อ เดือน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลไม้สด เป็นการรวมตัวของสมาชิกในพื้นที่อำเภอสามพราน เพื่อนำผลไม้ของสมาชิมาแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กล้วยอบเนย กล้วยอบกรอบ ผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูป และการจำหน่ายผลสด ปัจจุบันราคาผลไม้มีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างสม่ำเสมอทั้งในช่วงเทศกาล และในเวลาปกติ เนื่องมาจากสภาพของพื้นที่ และอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่อำเภอสามพราน ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการผลิต ดังนั้นจึงต้องสั่งผลไม้เพิ่มเติมจากกลุ่มเกษตรกรต่างพื้นที่เข้ามา เช่น เพชรบุรี สมุทรสาคร ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มาจำหน่าย ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ในด้านการแปรรูปปัจจุบันทางกลุ่มมีการใช้เครื่องทุนแรงในการผลิตเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และผลผลิตเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด แต่มีต้นทุนไฟฟ้าที่สูงขึ้นกว่าเดิมเนื่องจากเครื่องมือมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน

7. กลุ่มอาชีพเสริมบ้านสุขเกษม

ประธาน นางประนอม เพ็งไตวงษ์

ที่ตั้งกลุ่ม 219 หมู่ 4 ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จำนวนสมาชิกกลุ่ม 32 คน เดือน จัดตั้ง 2554 ปี รายได้ประมาณ 35,000 บาทต่อ เดือน

กลุ่มอาชีพเสริมบ้านสุขเกษมเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน และมีการขยายผลการพัฒนา และการเชื่อมต่อเครือข่ายการจัดจำหน่ายสินค้าเครื่องจักสานที่มาจากผักตบชวา โดยผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย เป็นกระเป่า ตะกร้า และเฟอร์นิเจอร์เครื่องใช้ในครัวเรือน สถานที่จัดจำหน่ายหลักอยู่ที่บริเวณวัดท่าเกษม และมีการออกร้านแสดงสินค้านร่วมกับเครือข่ายของภาครัฐ ลักษณะเด่นของสินค้าที่ผลิตจากกลุ่มจะมีความทนทานสามารถใช้ได้ยาวนาน ไม่เป็นเชื้อรา เนื่องจากกลุ่มจะมีการอบ และเคลือบน้ำมันเพื่อป้องกันปัญหาความชื้นกับเส้นผักตบชวา แต่ปัจจุบันประสบกับปัญหาเรื่องของวัตถุดิบที่ขาดแคลน เนื่องจากขนาดของเส้นผักตบไม่เท่ากัน และปัญหาแม่น้ำลำคลองที่แห้งขอดส่งผลทำให้ผักตบไม่เจริญเติบโต ราคาของเส้นผักตบชวาก็สูงขึ้น

ผู้ประกอบการจึงได้มีการประยุกต์ใช้เส้นพลาสติกมาผสมผสาน เพื่อจำหน่ายให้กับลูกค้าในช่วงที่ขาดแคลนวัตถุดิบก็ได้รับการยอมรับจากลูกค้า ราคาของสินค้าที่จะจำหน่ายเริ่มต้นที่ราคา 20 – 450 บาท ดังนั้นนอกจากจำหน่ายที่หน้าร้านแล้ว จะมีกลุ่มคนกลางที่มารับสินค้าเพื่อไปจำหน่ายในตลาดอื่นๆ นอกจากนี้พื้นที่ในปัจจุบัน

8. กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ

ประธาน นายจุฬา สิงห์ล่อ

ที่ตั้งกลุ่ม 59 หมู่ 9 ตำบลสระกระเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

จำนวนสมาชิกกลุ่ม 25 คน เดือน จัดตั้ง 2560 ปี รายได้ประมาณ 5,000 บาทต่อ เดือน

กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของชุมชนสระกระเทียมเป็นการนำเส้นฝ้าย และเส้นด้ายมาทำการทอที่ที่เป็นภูมิปัญญาของคนบ้านสระกระเทียมที่ถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน เนื่องจากชุมชนดังกล่าวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่ในอดีตจะทอผ้าสวมใส่กันเอง โดยเอกลักษณ์ของผ้าจะเน้นเป็นผ้าพื้นสีดำ และลายแดงโม ราคาขายของสินค้าอยู่ที่ 350 – 700 บาท แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาการทอให้มีสีสันสวยงาม และมีการตัดเย็บเป็นชุดสำเร็จเพื่อจำหน่าย ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงตลาดได้อย่างหลากหลาย การดำเนินงานของกลุ่มได้มีการส่งเสริมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมการทอผ้า จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ และการเข้าถึงของกลุ่มผู้บริโภค แต่ในปัจจุบันทางกลุ่มยังขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบลายผ้าให้มีความทันสมัย และการทอที่มีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา ซึ่งชิ้นงานทั้งหมดของกลุ่มจะเป็นงานฝีมือทั้งสิ้น ไม่มีการใช้เครื่องจักรในการทอ

9. วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเนื้อสัตว์ตำบลห้วยพระ

ประธาน นางสาวสุภามาตย์ สิริวงษ์

ที่ตั้งกลุ่ม 46/1 หมู่ 4 ตำบลห้วยพระ อ.ดอนตูม จังหวัดนครปฐม

จำนวนสมาชิกกลุ่ม 60 คน เดือน จัดตั้ง 2546 ปี รายได้ประมาณ 30,000 บาทต่อ เดือน

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเนื้อสัตว์ตำบลห้วยพระ เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร เช่น แหนม หมูยอ กุนเชียง หมูหมักน้ำผึ้ง ซีโรงหมู และสินค้าขึ้นชื่อของกลุ่ม คือ หลามยอ โดยการนำเนื้อหมูยอที่หมักแล้วบรรจุใส่กระบอกไม้ไผ่ ลักษณะจะคล้ายกับข้าวหลาม ทำให้สินค้ามีความแปลกใหม่น่าสนใจ ปัจจุบันมีการจำหน่ายที่หน้าร้าน ผลิตตามยอดสั่งซื้อและการออกร้านร่วมกับส่วนราชการ นอกจากการผลิตแล้วในส่วนของการจัดการระบบมาตรฐานของทางกลุ่ม สินค้าทุกชิ้นได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ออย. ทำให้เกิดความเชื่อมั่นกับผู้บริโภคมามากยิ่งขึ้น แต่ด้วยสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจปัจจุบันส่งผลต่อยอดขายที่ลดลง และราคาต้นทุนวัตถุดิบที่สูงส่งผลให้กลุ่มต้องมีการวางแผนการจัดซื้อ และการผลิตเพื่อให้สมดุลกับยอดการจำหน่าย

การดำเนินงานในปัจจุบันเนื่องด้วยสมาชิกมีจำนวนที่มากถึง 60 คน ดังนั้นการบริหารงาน และการจัดสรรผลตอบแทนต้องมีการควบคุม และจัดระบบการบริหาร ตลอดจนกระบวนการผลิต ที่ต้องมีการควบคุม และสร้างการรับรู้กับสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ ในด้านของเครื่องมือและ อุปกรณ์การผลิตปัจจุบันหลายชิ้นมีการเสื่อมสภาพต้องซ่อมแซม

การพัฒนาผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก

ปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิด ความยากจนและความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป เป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง โดยในปี 2560 มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรและแรงงานทั่วไปคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55.5 และอาชีพอิสระร้อยละ 35 ของกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้น้อยที่สุด โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่าง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจน และความเหลื่อมล้ำขอคนในชุมชนอย่างถูกต้องและยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของสังคม จำเป็นต้องช่วยกันสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานรากของสังคมให้มุ่งสู่ชุมชนเข้มแข็งและอยู่เย็นเป็นสุขโดยส่งเสริมชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (กรมประชาสัมพันธ์: 2566,12) และด้วยสถานการณ์ด้านการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องกำหนดแนวทางการพัฒนา entrepreneurship ตัวเองให้เกิดขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำพาองค์กร หรือกลุ่มที่เราปฏิบัติงานสามารถอยู่รอดได้ โดย KATALYST (2021) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาผู้ประกอบการได้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้

1. มองให้เห็นโอกาสที่อยู่รอบตัว โดยผู้ประกอบการต้องพิจารณาถึงความสำคัญของสิ่งรอบข้างว่าสิ่งใดคือ โอกาสและสิ่งใดคือความสำเร็จเพื่อที่จะวางแนวทางในการแก้ไขหรือสร้างโอกาส

2. ความคิดที่แตกต่าง นอกจากการเป็นนักสังเกตที่ดีแล้วสิ่งที่คนจะเป็นผู้ประกอบการต้องมี คือ การพัฒนาความคิดที่แตกต่าง เพื่อที่จะหาจุดเด่นของธุรกิจมาสร้างเป็นจุดแข็งที่ไม่ซ้ำใครในตลาด

3. กล้าเผชิญกับอุปสรรค การทำธุรกิจหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะพบกับปัญหา และอุปสรรค ดังนั้นการพัฒนาผู้ประกอบการต้องมีความพร้อมในการสู้กับปัญหา รวมทั้งเป็นการฝึกฝนตนเองให้รู้จักวิธีการแก้ไขปัญหา

4. ตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนและมีการประเมินตนเองอยู่เสมอช่วยให้ผู้ประกอบการมีแผนการดำเนินงาน หรือแผนการใช้ชีวิตที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. ฝึกรการตัดสินใจให้มีความเด็ดขาด ความเด็ดขาดเป็นหัวใจสำคัญที่สนับสนุนการตัดสินใจ เพราะถ้าตัดสินใจผิดก็ต้องพร้อมรับมือและแก้ไข ไม่มีสิ่งเลหรือเสียใจที่ตัดสินใจพลาดไป มีแต่การเดินหน้าแก้ไขปัญหานั้น

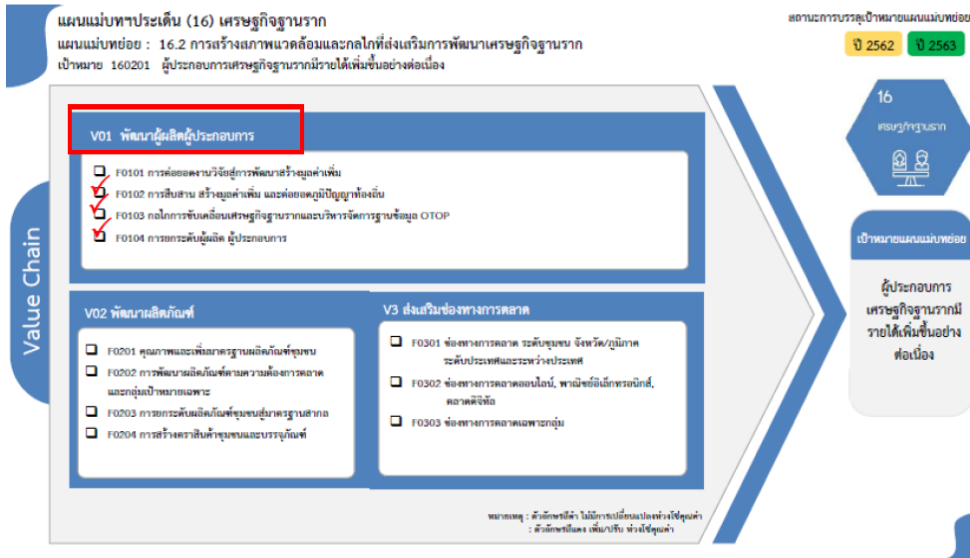
จากที่กล่าวมาถึงการพัฒนาผู้ประกอบการให้มีความเข้มแข็ง สิ่งที่ต้องนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา คือ การกำหนดกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาจุดอ่อนของผู้ประกอบการ กระทรวงอุตสาหกรรม (2560) ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ดังนี้ 1) ปัญหาด้านเทคโนโลยี หรือนวัตกรรม 2) ปัญหาด้านการผลิต 3) ปัญหาด้านการตลาด 4) ปัญหาด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม 5) ปัญหาด้านการเงิน 6) ปัญหาด้านบุคลากร 7) ปัญหาด้านการจัดซื้อจัดจ้าง และ 8) ปัญหาด้านการบริหารองค์กร และกลยุทธ์ ปัญหาตามที่กล่าวมา กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขด้วยกลยุทธ์ 3S ได้แก่ กลยุทธ์แรก Start หมายถึง การสร้างความเข้มแข็งโดยการมุ่งเน้นการพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ ตั้งแต่เริ่มต้นให้มีความเข้าใจในแผนการดำเนินธุรกิจเป็นอย่างดี เพื่อสามารถต่อยอดขยายงานได้ กลยุทธ์ที่สอง Strong หรือการสร้าง ความเข้มแข็ง เป็นการมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาให้กับผู้ประกอบการ โดยการปรับแผนธุรกิจ และแผนการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับตลาด สามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน กลยุทธ์สุดท้าย Sustain การรองรับผลเสียจากสิ่งแวดล้อมในกระบวนการผลิต โดยหันมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และพลังงานให้ได้มากที่สุด โดยการรักษาทรัพยากรเดิมให้คงอยู่ ส่งผลกระทบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด จากเหตุที่สถานการณ์เศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกที่ผันผวนไม่หยุดนิ่ง ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีการปรับตัวและส่งเสริมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาธุรกิจ ให้มีความเป็นมืออาชีพอย่างสมบูรณ์แบบ และพร้อมต่อการแข่งขันในตลาดต่อไป

การพัฒนาจังหวัดนครปฐมได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ด้วยกันหลายมิติ จึงต้องมีการพิจารณาความสอดคล้องของประเด็นการพัฒนา และประเด็นสำคัญ (Pain Point) เช่น “ขจัดความยากจน และการพัฒนาคนทุกทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน” ของจังหวัดโดยการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) และแนวทางการพัฒนาของจังหวัดในประเด็นการพัฒนาด้วยกัน 3 ประเด็น คือ คณะกรรมการสถิติจังหวัดนครปฐม. (มปพ.:41-87)

ประเด็นการพัฒนาแรก การพัฒนานครปฐมให้เป็นเมืองอัจฉริยะ

ประเด็นการพัฒนาที่สอง การสร้างความแข็งแกร่งระดับพื้นที่ และชุมชนให้สามารถรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและกระจายความเจริญ การสร้างความสุขให้กับประชาชนในทุกระดับ เช่น แนวทางการสร้างสภาพแวดล้อม และกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้ผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อำเภอ ตำบล และชุมชนเตรียมพร้อมรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) “เศรษฐกิจฐานราก”

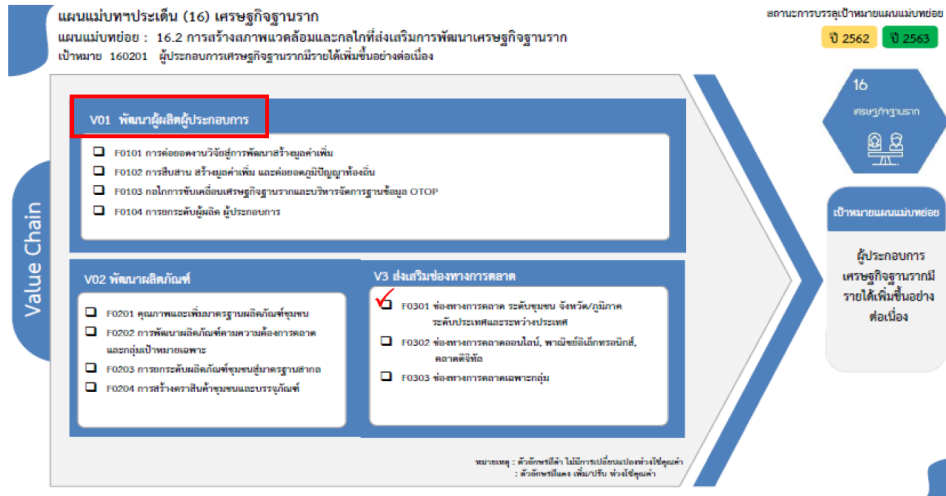


ภาพ 18 ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) “เศรษฐกิจฐานราก”

จากประเด็นการพัฒนาดังกล่าว มีการวางแนวทางการพัฒนา และเล็งเห็นถึงความสำคัญในการสร้างความแข็งแกร่งระดับพื้นที่ที่สามารถรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและกระจายความเจริญ การสร้างความสุขให้กับประชาชนในทุกๆระดับ มีการกำหนดห่วงโซ่คุณค่าด้านเศรษฐกิจฐานรากเกี่ยวกับการพัฒนาผู้ประกอบการ คือ หนึ่ง การสืบสานสร้างมูลค่าเพิ่ม และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สอง กลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและบริหารจัดการฐานข้อมูล OTOP ผลิตภัณฑ์ชุมชน และ สาม การยกระดับผู้ผลิต และผู้ประกอบการ เพื่อพัฒนากำลังคนในพื้นที่ โดยการนำองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่มีอยู่มาขยายผลให้ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ตลอดจนเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต และช่องทางการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้น

ประเด็นการพัฒนาที่สาม การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดปัญหาครัวเรือน และสิ่งแวดล้อม สร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียม โดยนำศาสตร์พระราชามาเป็นแนวทางหลัก เพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดรายได้กับประชาชน รวมถึงการลดช่องว่าง และการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่ประชาชนพึงจะได้รับ และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจน

ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) “เศรษฐกิจฐานราก”



ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดปัญหาครัวเรือน และสิ่งแวดล้อมสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียม โดยนำศาสตร์พระราชามาเป็นแนวทางหลัก ในกระบวนการพัฒนาผู้ประกอบการ เป็นขยายผลจากมิติที่เป็น การส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของบุคคล ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการขับเคลื่อนผลผลิตจากสินค้า OTOP มาสู่การพัฒนา และการส่งเสริมช่องทางการตลาดในทุกมิติ ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นอีกวิธีการที่ช่วยให้เกิดรายได้ และลดปัญหาของครัวเรือน ดังนั้นถ้ามีการวางมาตรการขับเคลื่อนที่ชัดเจนจะช่วยแบ่งเบาภาระปัญหาของครัวเรือน และก่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันของคนในพื้นที่

สถานะทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่จังหวัดนครปฐม

กลุ่มผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยพื้นฐานจะเป็นกลุ่มของผู้ประกอบการ SMEs รายย่อยหรือผู้ประกอบการ OTOP ที่ยังขาดศักยภาพในด้านการพัฒนา รวมถึงการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาในภาพรวมที่เกิดขึ้นกับสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดนครปฐม พบว่าอุปทาน ยอดขายของผู้ประกอบการสินค้าในปี 2567 คาดว่าจะขยายตัว 0.4 ชะลอตัวลงจากที่ขยายตัวร้อยละ 5.5 ในปี 2566 ตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว โดยการขยายตัวดังกล่าวได้รับปัจจัยการสนับสนุนมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล ในมิติด้านอุปสงค์ การเพิ่มขึ้นของหมวดสินค้าปลีกมีการขยายตัวที่ร้อยละ 3.2 จากการที่เคยขยายตัวได้ถึงร้อยละ 5.5 ในปี 2566 ตามสถานะตลาดที่มีความต้องการด้านแรงงานและกำลังการซื้อของครัวเรือน รวมถึงความ

เชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อภาคเศรษฐกิจที่ขยับตัวดีขึ้น ก่อให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยในภาคประชาชน สำนักงานคลังจังหวัดนครปฐม (2567:1-2) นอกจากสภาพดังกล่าวยังมีปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

1. ทิศทางการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวปี 2567 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยผ่าน “Amazing THAILAND” “ไทยเที่ยวไทย” นอกจากนี้จังหวัดนครปฐมได้มีการจัดปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี รวมถึงการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม และสายมูเพื่อบริการนักท่องเที่ยว

2. นโยบายการกระตุ้นฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภาครัฐ เป็นสิ่งที่ช่วยพยุงให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถฟื้นตัวได้ เช่น มาตรการปรับลดค่าไฟ ที่ช่วยให้ประชาชนมีส่วนต่างของรายจ่ายสามารถนำมาใช้สอยได้มากขึ้น ส่งผลให้ภาคธุรกิจมีรายรับ และในส่วนของภาครัฐก็ได้รับประโยชน์จากภาษีที่สามารถจัดเก็บได้มากขึ้น

3. การให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน แก่ประชาชนและผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้ทั้งระบบ การรวมตัวของสถาบันการเงินของรัฐเพื่อตรึงราคาดอกเบี้ย หรือให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้ประชาชน หรือผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงได้

จากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของจังหวัดนครปฐมตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการขยายตัวแต่ในระดับที่ไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากระบบเศรษฐกิจเริ่มมีการฟื้นตัวการลงทุนยังไม่มากนัก รวมถึงในอีกหลายพื้นที่ยังเป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร ดังนั้นจึงมีการขยับตัวเป็นแต่เพียงบางจุด แต่ก็ยังเป็นจุดแข็งที่ผู้ประกอบการรายย่อย หรือกลุ่มฐานรากที่สามารถที่จะลงทุน หรือพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนของจังหวัด ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาธุรกิจให้สามารถสอดคล้องกับการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว การขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยได้รับดอกเบี้ยต่ำ หรือการขอรับการสนับสนุนด้านค่าครองชีพเพื่อช่วยให้สามารถสร้างกำลังการผลิตที่มากขึ้นได้โดยไม่กระทบกับค่าใช้จ่ายที่ส่งผลต่อค่าครองชีพ

ข้อจำกัดในการพัฒนาผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก

ผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการแปรรูปประเภท SMEs ส่วนใหญ่มีปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาด้วยกัน 3 ด้าน คือ

ด้านแรก ขาดอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการสนับสนุน การแปรรูปให้มีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของตลาด ประเด็นดังกล่าวมีผลมาจาก ต้นทุนของสถานประกอบการไม่เพียงพอต่อการจัดซื้อ

ด้านที่สอง การจัดการห่วงโซ่อุปทาน อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจ ฐานราก เป็นกลุ่มผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการมาหลายปี บางรายมีอายุของการจัดตั้งมาเกือบ 10 ปี แต่ขาดการวางแผนด้านการบริหารงาน ส่งผลให้การประกอบกิจการที่ผ่านมาขาดสภาพคล่องใน การดำเนินธุรกิจ ทั้งด้านของการลงทุน การผลิต การตลาด การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการ สื่อสารประชาสัมพันธ์

ด้านสุดท้าย การพัฒนาสินค้า และบรรจุภัณฑ์ จากการสำรวจข้อมูลผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก ในส่วนของผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ที่มีการจัด จำหน่ายยังขาดความโดดเด่น ไม่เป็นที่น่าสนใจ จึงไม่สามารถที่จะพัฒนาไปสู่ตลาดที่มีความ หลากหลาย อันนำไปสู่โจทย์ และแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากด้วยกัน 3 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลุ่มผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากประสบ กับปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดที่เกิดขึ้นมาจาก หลายประการ เช่น ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านองค์ความรู้ ด้านอุปกรณ์ และเครื่องมือ

ประเด็นที่สอง การพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมการผลิต ผู้ประกอบการหลายกลุ่ม ขาดเครื่องมือ และอุปกรณ์ตลอดจนขาดองค์ความรู้ในการใช้เครื่องมือเพื่อพัฒนาสินค้า และบริการ นอกจากนี้บางกลุ่มผู้ประกอบการได้รับการสนับสนุนเครื่องมือ เทคโนโลยีการผลิตเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ประสิทธิภาพ ส่งผลให้เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ได้รับสนับสนุนการ ผลิตเสื่อมสภาพการใช้งานลงไป และขาดงบประมาณในการบำรุงรักษาในอนาคต

ประเด็นสุดท้าย การส่งเสริมการตลาดและช่องทางการจำหน่าย เริ่มจากกระบวนการ ผลิตของกลุ่มจะเป็นการผลิตตามความถนัด และความต้องการของกลุ่ม ขาดการศึกษาความ ต้องการของตลาด และผู้บริโภค ส่งผลให้สินค้าไม่สามารถจัดจำหน่ายได้ ก่อให้เกิดต้นทุนการผลิตที่ สูงในการผลิตครั้งต่อไป นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าวผู้ประกอบการยังขาดองค์ความรู้การใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการสื่อสารมาช่วยในการประชาสัมพันธ์สินค้า และบริการของกลุ่มให้เกิดการ รับรู้มากยิ่งขึ้น

แนวทางการส่งเสริมผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก

สิ่งที่จะช่วยให้เครือข่ายผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากจัดการกับข้อจำกัดที่เกิดขึ้นได้ คือ การวางแผนทางในการพัฒนา และร่วมกันส่งเสริมคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของคนในสังคมตามที่ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน:2564) ได้กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. มีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน ความสามารถที่จะเจรจาต่อรองและประสานงานทั้งภายในและกับภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ
2. มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจสังคม อาชีพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน และของคนในชุมชน
3. มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ฟื้นฟูทรัพยากร วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประวัติศาสตร์
4. มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่น อาชีพ รายรับ รายจ่าย การผลิต ฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องจากภายนอกเป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจ การติดตาม วัดผลและรายงานผล
5. มีระบบการผลิตของชุมชนขั้นพื้นฐาน และก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้
6. สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกลุ่ม กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประเด็นต่างๆได้ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายประมง พื้นบ้าน เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศน์วิถีวัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ
7. มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการการดูแลซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล
8. มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต
9. ความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการ ในการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน

10. คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม ในการพัฒนาพื้นที่รวมทั้งความรู้ในสังคมอื่น ๆ มีคุณภาพ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ครอบคลุมมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

การขับเคลื่อนโครงการสนับสนุนผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (2566:1) มุ่งเน้นการดำเนินงานตามนโยบายและภารกิจสำคัญของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยตระหนักถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ สามารถผลักดันไปสู่วิสาหกิจที่มีความเข้มแข็ง วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการที่ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ ประเทศไทยมีวิสาหกิจชุมชนเป็นจำนวนมากกว่า 80,000 ราย กระจายตัวอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ส่งผลโดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศ การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยศึกษาวิเคราะห์ ความสำคัญ สถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรค นโยบายที่เกี่ยวข้องพร้อมข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ต่อยอด การดำเนินการและพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนของไทย ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและพัฒนาเศรษฐกิจการค้าของประเทศ ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

การให้บริการของเครือข่าย SMEs จังหวัดนครปฐม ได้ร่วมบูรณาการการพัฒนาผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานราก เกษตรกร เครือข่ายเกษตร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานพาณิชย์จังหวัด เพื่อให้บริการองค์ความรู้กับผู้ประกอบการ และแนวทางการขับเคลื่อนกิจการ เพื่อให้สามารถเข้าสู่ระบบการแข่งขันในภาคเศรษฐกิจและการค้า ผ่านกิจกรรมการอบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ และคำแนะนำเกษตรกร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เข้ารับบริการผ่านระบบ BDS โดยแสดงข้อมูลตามสถิติของผู้ใช้ระบบ BDS

จากสถิติการที่เข้าร่วมโครงการ BDS ของจังหวัดนครปฐม สืบเนื่องจากการเข้าร่วมประชาสัมพันธ์ และการลงพื้นที่ให้บริการร่วมกับส่วนราชการเครือข่ายในระดับพื้นที่ส่งผลให้ในกลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้าขอรับบริการภายใต้มาตรการเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

บทสรุป

ผู้ประกอบการชุมชนเศรษฐกิจฐานรากมีอยู่หลากหลายกลุ่มด้วยกัน เช่น ผู้ประกอบการรายเดี่ยว ผู้ประกอบการ OTOP และผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทุกกลุ่มตามที่กล่าวมาจัดได้ว่ามีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญ คือ ถ้าผู้ประกอบการกลุ่มดังกล่าวได้รับการสนับสนุนอย่างถูกต้อง และตรงเป้าหมายจะช่วยให้การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการดำเนินการได้อย่างตรงจุด ทั้งนี้ สำนักงานนโยบายยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (2566 : 32-37) ได้กล่าวถึงข้อเสนอแนะการพัฒนาศักยภาพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดทิศทางการส่งเสริม และพัฒนาผู้ประกอบการ และวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดทิศทางการส่งเสริมผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อลดความซับซ้อนในการดำเนินงานพร้อมออกแบบกระบวนการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

2. การให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของผู้ประกอบการ และวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการ และวิสาหกิจชุมชนในแต่ละกลุ่มมีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นการพัฒนาผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงระดับความต้องการเพื่อออกแบบหลักสูตรการอบรมตรงกับความต้องการ

3. การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ และวิสาหกิจชุมชน โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ และความสามารถในการวางแผน

4. การสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยใช้กระบวนการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการผลิต การออกแบบ การสร้างมาตรฐานสินค้า และการเพิ่มศักยภาพทางการตลาด

5. การส่งเสริมการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพสม่ำเสมอ และมีมาตรฐาน การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งเสริมเพื่อเข้าสู่การขอรับรองมาตรฐานสินค้า และบริการ เช่น การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic) และมาตรฐานอาหารและยา (อย.) กระบวนการในการพัฒนาเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

6. การเชื่อมโยงเครือข่ายทางการตลาด และโลจิสติกส์ เป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือให้ผู้ประกอบการ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถเชื่อมโยงการตลาด โดยการวางแผนการจัดส่งสินค้าสามารถเข้าถึงแหล่งจำหน่าย รวมถึงการทำความร่วมมือทางการค้า (MOU) ระหว่างผู้จำหน่าย เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงแรม สถานพยาบาล และ Modern Trade เพื่อนำสินค้าของกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มฐานรากไปจัดจำหน่าย

7. การพัฒนาด้านการตลาด ผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีการวางแผนปรับแนวทางด้านการผลิตและการจัดจำหน่าย โดยสิ่งที่ต้องพิจารณา คือ การศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภค ความต้องการของสินค้าในปัจจุบัน และสถานที่จัดจำหน่าย เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถวางแผนการผลิตได้เหมาะสมกับตลาด

เอกสารอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์ (2566). *เศรษฐกิจฐานรากคืออะไร*. แหล่งที่มาของข้อมูล

<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/31/iid/225239>. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2567

กระทรวงอุตสาหกรรม (2560). *กลยุทธ์ 3S แก่ไขจุดอ่อน SMEs*. แหล่งที่มาของข้อมูล

<https://www.industry.go.th/th/km/3378>. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2567

คณะกรรมการระดับสถิติจังหวัดนครปฐม (มปป). *แผนพัฒนาสถิติระดับจังหวัดนครปฐม (2566-2570)*. แหล่งที่มาของข้อมูล

https://www.nso.go.th/nsoweb/province/download_file/iF/th. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2567

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2564). *เศรษฐกิจฐานราก*. แหล่งที่มาของข้อมูล

https://web.codi.or.th/development_project/20201125-20029/. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2567.

สำนักงานคลังจังหวัดนครปฐม (2567). *ประมาณการเศรษฐกิจจังหวัดนครปฐม ไตรมาศ 1/2567*

เดือนมีนาคม 2567. แหล่งที่มาของข้อมูล <https://anyflip.com/zhvcl/nwtn>. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2567

สำนักงานจังหวัดนครปฐม กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2567).

แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม พ.ศ.2566-2570 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. ศูนย์ราชการจังหวัดนครปฐม.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (2566). *การพัฒนาศักยภาพพาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับ*

เศรษฐกิจฐานราก. แหล่งที่มาของข้อมูล <https://tpso.go.th/document/2404-0000000003>. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2567

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ*

ประเด็นที่ 16 เศรษฐกิจฐานราก. แหล่งที่มาของข้อมูล http://nsc.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2021/02/NS-16_500-513.pdf. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2567.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2566). *การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก*. แหล่งที่มาของข้อมูล

<https://tpso.go.th/document/2404-0000000003> .สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2567.

KATALYST (2021). *Entrepreneurship สำคัญอย่างไรต่อการทำธุรกิจ*. แหล่งที่มาของข้อมูล.

<https://katalyst.kasikornbank.com/th/blog/Pages/entrepreneurship-develops-entrepreneurial-concept-for-startup.html>. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2567.